

0.

a) Mire lehet használni az iránytűt? Te használtál-e már iránytűt valamikor?

b) Idézz fel olyan meséket, ahol a szereplőknek szükségük lett volna arra, hogy valamilyen eszköz segítségével könnyen hazataláljanak! Írd le a mesék címét!

Az iránytű története

Az iránytű használatának kezdete

Jancsi és Juliska meséjében nem is olyan meseszerű, amikor a gyerekek magvakat szórtak el, hogy visszataláljanak otthonukba.

Amíg az iránytűt nem ismerték, a hajósok sem merészkedtek a nyílt tengerre, hanem a part mentén hajóztak. Jellegzetes tereptárgyak szerint tájékozódtak. Templomtornyok, világítótornyok jelezték számukra a helyes irányt.

Ha a vihar kiverte a hajósokat a nyílt tengerre, madarat bocsátottak szabadon. A madarak röpte mutatta, merre van a szárazföld.

A vikingeket távoli tengeri útjaikon a Sarkcsillag vezette.

A krónikák szerint a kínaiak használták először mágnesűt. A mágneses tájoló minden valószínűség szerint arab hajósok közreműködésével a 12. század vége felé vagy a 13. század elején került Európába. A nagy földrajzi felfedezések csak azután következtek, amikor a hajósok az iránytű segítségével kimerészkedtek a nyílt tengerre.

Ha megtanulunk a térkép és az iránytű segítségével tájékozódni, úgy vághatunk neki a nagyvilágnak, hogy nem tévedünk el.

Az iránytű mutatója

Az iránytű egy kerek dobozka, melynek középpontjában egy mágnesűt forog. A korong alaplapjára a négy fő világtáj nevét írták.

A mágnes észak felé forduló végén lévő pólust északi pólusnak, a dél felé mutató végén lévő pedig, déli pólusnak nevezzük. Az iránytűben lévő mágneseken piros és kék színnel, vagy É és D betűkkel jelölik, hogy melyik végükön melyik pólus van. Az iránytűt tehát alkalmasak az égtájak megmutatására.

A kelet és nyugat elnevezés a Nap mozgásával kapcsolatos: a Nap mindig keleten kel és mindig nyugaton nyugszik. Az észak, kelet, dél és nyugat irányokat fővilágtájaknak nevezzük.

A mellékvilágtájak

Míg az iránytű csak az égtájak megmutatására képes, a tájoló szögmérésre és a mellékvilágtájak megállapítására is használatos.

A mellékvilágtájak a fő égtájak között helyezkednek el. Észak és nyugat között például északnyugat; amit rövidítve a fővilágtájakhoz hasonlóan nagybetűvel írunk: ÉNY. Vagy dél és kelet között délkelet; jele DK.

A mellékvilágtájak segítségével pontosabban is beszélhetünk az irányokról.

Olyan műszer, amelyben mágnesűt helyezkedik el, és a hozzá tartozó kört 360 fokra osztották be.

1. Miért szólnak magukat az útra a mesehősök a népmesében?

2. Sorolj fel olyan helyeket/tárgyakat, amik segítettek az utazókat abban, hogy tudják, merre járnak!

3. Döntsd el az alábbi állításokról, hogy igazak vagy hamisak!

- a) A japánok használtak először iránytűt. _____
- b) A hajósoknak a madarak repülési iránya megmutatta, hogy merre találják a szárazföldet. _____
- c) A vikingeket a hajnalcsillag vezette útjuk során. _____
- d) A mágnes arabok által került Európába az 1300 években. _____

4. Mit nevezünk fővilágtájaknak?

5. Honnan ered a kelet és nyugat elnevezés?

6. Milyen eszközzel tudjuk a mellékvilágtájakat megállapítani?

7. Milyen világtáj rövidítése a DNY?
